Prefaci a l'edició de 1984

Va ser en Sol Stein, company de l'institut, editor, novel·lista i dramaturg, el primer que em va suggerir de fer aquest llibre. La meva reacció no va ser entusiasta: recordo que li vaig dir que era massa jove per publicar les meves memòries. Mai havia considerat aquest conjunt d'assaigs com un possible llibre. De fet, un cop els havia deixat enrere, crec que no me'ls vaig tornar a mirar mai més. El suggeriment d'en Sol va tenir el sorprenent i desagradable efecte de fer-me adonar del pas del temps. Fou ben bé com si m'hagués buidat una galleda d'aigua freda a la cara.

Malgrat tot, en Sol va persistir, com també persistiren les contingències i rigors de la meva situació. Havia tornat de París l'any 1954 per raons que m'eren ben poc clares. He de reconèixer com un simple pretext la promesa que havia fet a un amic suís que visitaria la meva terra natal: no és un motiu de pes. No puc trobar cap raó objectiva que expliqui per què vaig tornar a Amèrica en aquell moment. De fet, crec que tampoc puc trobar-ne una de subjectiva.

Malgrat tot aquí estava, a principis de 1954, a escassos mesos de complir trenta anys, mort de por, però content d'estar amb la meva família i els meus amics. Era la segona vegada que tornava des que vaig marxar el 1948.

Havia tornat el 1952, en motiu de la meva primera novel·la. M'havia quedat el temps necessari per ensenyar-la a la família i vendre-la per, just després, fugir cames ajudeu-me. El 1954 vaig tornar per *The Amen Corner* i treballava amb *Giovanni's Room*, que s'havia després del que esdevindria *Another Country*.

De fet, tot i alguns moments aterridors, l'any 54-55 va ser un gran any, i no només pensant-ho retrospectivament. Al cap i a la fi, havia

sobreviscut a alguna cosa, la prova és que estava treballant. Quan el meu amic Marlon Brando va guanyar l'Oscar, estava a la Colònia d'Escriptors a Yaddo, Saratoga Springs. Vaig veure per televisió com la Bette Davis l'hi donava un petó a l'estatueta. El malaurat Owen Dodson em va trucar des de Washington DC per dir-me que estava dirigint una producció estudiantil de la meva obra a Howard University.[1] Allí hi vaig conèixer el gran i malaurat E. Franklin Frazier i el gran Sterling Brown. Howard University era el primer campus universitari que veia en la meva vida i, sense aquells homes, no sé pas què se n'hauria fet, dels meus ànims. L'obra de teatre, gràcies a Déu, va ser una meravella formidable que va durar entre set i deu dies. Tot i les reticències d'un professorat que encara no era negre («Aquesta obra ens ajornarà trenta anys el Departament de Logopèdia!»), tot i el desconcert de la revista *Variety* («Què en pensaran, d'aquesta obra, els negres del nord?») i malgrat que no es tornaria a representar durant els pròxims deu anys, un públic a peu plantat va poder veure l'obra una única nit. Estava enamorat. Era feliç. El món no havia estat mai tan bonic.

Només hi havia un petit però. No tenia (teníem) ni un ral, ni un cèntim, ni un duro.

En Sol Stein va tornar a la càrrega. Havíem acordat nou assajos, però en volia un desè, i vaig escriure l'assaig que dona nom al recull entre la casa de l'Owen i l'hotel Dunbar. Un cop vaig tornar a Nova York vaig acabar *Giovanni's Room*. Els de l'editorial Row, aquell pinyol de la percepció, es van mirar el llibre horroritzats, amb repugnància: es van negar a tocar-lo. Em van dir que si jo, un jove escriptor negre, publicava un llibre com aquell, alienaria el meu públic i arruïnaria la meva carrera. En resum, no el publicarien per fer-me un favor. Els ho vaig agrair, potser amb un excés d'aspror, vaig demanar diners a un amic, i jo i el meu amant vam agafar un vaixell cap a França.

No em considerava un assagista, mai me n'havia fet a la idea. Fins i tot ara, o potser especialment ara, se'm fa difícil resseguir els meus passos.

Certament, tot plegat té alguna cosa a veure amb allò que intentava descobrir, que era també allò que intentava evitar. Si em volia descobrir a mi mateix –ja de per si una noció més aviat confusa, perquè de fet intentava evitar-me a mi mateix–, certament entre aquell jo i jo mateix hi havia unes roques acumulades de molts anys. Era un tipus de roca

1 Prestigiosa universitat dels Estats Units composta per un alumnat i un professorat majoritàriament negre. (N. del T.)

que em feria les mans i contra la qual totes les eines s'hi feien malbé. Però en algun lloc hi havia un *jo*: ho sentia, bregant allí dins, en contra del captiveri. L'esperança de la salvació, la identitat, depèn de la capacitat d'un mateix per descriure i desxifrar la roca.

Una cançó lamenta «*guia'm a la roca que és més alta que jo*», una altra lamenta «*amaga'm a la roca*» i una altra proclama «*tinc una llar en aquella roca*». O «*vaig córrer cap a la roca per amagar-hi la cara: la roca gemegà, res d'amagatall!*» Les roques acumulades de molts anys prenien significat com una part de la meva herència –atenció, una part, no la totalitat – però si volia reclamar el meu dret de naixement, del qual la meva herència era només una ombra, calia que m'enfrontés a la roca, que la reclamés. Si no, la roca em reclamaria a mi. O per dir-ho d'una altra manera: la meva herència era concreta, particularment limitada i limitadora; el meu dret de naixement era ampli, em connectava perpètuament amb tot allò que està viu, amb tothom.

Però un no pot reclamar el dret de naixement sense acceptar l'herència. Per tant, quan vaig començar a escriure seriosament –quan vaig saber que m'hi comprometia i que aquella seria la meva vida–, havia de descriure aquella condició particular que era (és) la prova vivent de la meva herència. I al mateix temps, en aquella mateixa descripció havia de reclamar el meu dret de naixement. Certament, soc allò que el temps, la circumstància i la història han fet de mi, però també soc alguna cosa més que això. Tots ho som.

El problema del color és l'herència de tot americà, sigui ell/ella legalment o realment Blanc o Negre. És una herència esfereïdora a canvi de la qual, des de fa molt de temps, innombrables multituds s'han venut el seu dret de naixement. Multituds ho segueixen fent encara avui. Aquesta por ha soldat passat i present tan fermament que és virtualment impossible, és més, no té cap sentit, parlar-ne en relació amb la temporalitat. Pot arribar a ser suïcida, de fet ho ha estat, intentar adreçar-se a la multitud per explicar-li l'atemporalitat de la seva herència, perquè fins i tot assumint que la multitud sàpiga que el temps existeix, creu que se'l pot trampejar.

Tot plegat està més o menys relacionat amb els meus inicis. Estava intentant ubicar-me en una herència específica i utilitzar-la, precisament, per reclamar el dret de naixement del qual aquella herència m'havia exclòs brutalment.

No em produeix cap plaer reconèixer que, trenta anys després, aquesta dinàmica i aquesta necessitat no han canviat. S'han produït canvis

superficials amb resultats ambigus en el millor dels casos, desastrosos en el pitjor. Moralment no ha canviat res, i el canvi moral és l'únic canvi real. «*Plus ça change*» es plany el francès exasperat (que bé que hauria de saber-ho), «*plus c'est la même chose*» (com més canvia, més igual es queda). Almenys tenen l'elegància de ser sincers al respecte.

En els nostres dies, tan terriblement caòtics i perillosos, l'únic canvi real i evident s'ha produït en aquells que durant tant de temps n'han subjugat i maltractat d'altres. Han experimentat una nova sensació, una sensació de pànic, en percebre que s'han capgirat els rols. El Civilitzat mai ha estat capaç d'honrar, reconèixer o descriure el Salvatge. A la pràctica, el Salvatge és la font de la seva riquesa, la persistència de la seva subjugació és la clau del poder i la glòria dels Civilitzats. Si tenim en compte com van les coses per als homes i dones negres, això és tan absolutament i irrefutablement cert a Sud-àfrica, per posar un exemple africà, com aquí. Aquí el Negre ha esdevingut econòmicament negligible i, per tant, se l'encoratja a allistar-se a l'exèrcit o, tal com proposen, si no vaig errat, Daniel Moynihan i Nathan Glazer, que es faci carter: que faci alguna cosa de profit per l'amor de Déu, mentre l'home blanc s'ocupa de carregar el pes de governar el món.

Bé, *plus ça change*. Podríem afegir, des del punt de vista d'un ciutadà negre respecte als seus compatriotes, que *amb amics com aquests.*

Rere la façana dels nostres dies, de les nostres esperances, dels nostres esforços, hi trobem recargolat un pànic gèlid que no s'admetrà mai. Abans he dit que el Civilitzat mai ha estat capaç d'honrar, reconèixer o descriure el Salvatge. Un cop decidiren que era salvatge, no hi havia res que fes falta honrar, reconèixer o descriure. I tot i així, tot d'un plegat, quan els europeus, que llavors encara no eren Blancs, van desembarcar al Nou (!) Món, els salvatges els descrigueren com *la gent del cel*. Era impossible que els salvatges de l'Àfrica poguessin preveure la fatídica diàspora a què se'ls condemnaria. Ni els líders africans que venien altres africans com a esclaus podien fer-se a la idea que aquella esclavitud havia de durar per sempre o, com a mínim, *mil anys*. Cap experiència prèvia podia preparar el salvatge per a aquesta idea, com tampoc podia concebre que la Terra fos un producte que es comprés i vengués. (Com jo no em puc creure que la gent compri i vengui l'aire damunt les torres de Manhattan.)

No obstant, tot això ha passat i continua passant. D'aquesta increïble brutalitat en sorgeix el mite del negre feliç i en surt *Allò que el vent s'endugué*. Encara avui, sembla que els nord-americans se les creuen,

aquestes llegendes, tot i haver-les creat ells mateixos i que res de la vida real les corrobori. I quan aquestes llegendes comencen a rebre atacs, tal com passa ara –arreu del món, que mai ha estat blanc i mai ho serà–, els meus compatriotes esdevenen venjatius fins a l'infantilisme, extremament perillosos.

El pànic de què parlava abans, i que mai s'admet, el produeix la por que ara el Salvatge pot descriure el Civilitzat; l'única manera d'evitar-ho és obliterant la humanitat. És aquest pànic a ser descrits el que demostra que cap persona ni cap poble pot fer res sense ser-ne conscient. Ningú pot evitar pagar per les decisions que ell o ella hagi pres. Si m'ho permeteu, és salvatgement irònic que l'única prova que el món, la humanitat, hagi tingut mai del supremacisme blanc es trobi en la cara i la veu negra: en aquella cara mai escrutada, en aquella veu mai escoltada. El ulls d'aquella cara demostren l'horror imperdonable i inimaginable de la captivitat en la terra promesa. Però també demostren que *la dificultat no dura per sempre*, i la veu, un cop s'omple d'una ràbia i d'un dolor que corrobora la realitat del carceller, s'adreça aleshores a una altra realitat, i ho fa en altres llengües. La gent que es considera blanca ha de triar llavors entre esdevenir humà o irrellevant.

O obsolets: que, de fet, avui dia ja ho són a tots nivells menys el factual. Perquè si la dificultat no dura per sempre, tal com ens diu el Predicador, tampoc ho fa el Poder: és el fet, el desig o el mite del Poder els que sempre han sostingut aquesta identitat que s'autoanomena blanca.

Tot just havia complert trenta anys quan aquest llibre es va publicar per primera vegada. Ara, quan llegeixis això, en tindré seixanta. No ho menciono pas per celebrar-ho ni per lamentar-ho, sinó perquè ho trobo prou destacable. No tinc cap motiu per queixar-me, tot al contrari, podria deixar-ho aquí i m'és igual el que passi demà. Tot i així, sí que tinc motius per reflexionar; sempre ho fas quan et forcen a mirar enrere. Recordo molta gent que em va ajudar de mil maneres diferents en aquells anys, quan era un xiquet callat i de mirada curiosa, en la meva memòria sempre ajagut a un racó de terra. Ho passava malament a Harlem. La majoria dels seus habitants, incitats per la policia, consideraven divertit llençar-me taules i cadires. Ben aviat vaig deixar de parlar dels meus drets «constitucionals». Suposo que soc un supervivent.

Un supervivent de què? En aquells anys, quan em posava poruc, vehement o plorós em deien: *Cal temps, Jimmy. Cal temps*. Hi estava d'acord i segueixo estant-hi d'acord, tot i que no els va fer falta massa temps a alguns coneguts d'aquella època, els cinquanta, per sortir per

cames, prosperar i embolcallar-se amb la bandera americana. Una colla de covards maleïts i menyspreables als qui en altre temps hauria confiat la meva vida. *Amb amics com aquests!*

Però això és un tema que discutirem un altre dia. En aquells temps de joventut, quan em deien cal temps, el que se'm deia és que caldrà temps perquè aquí es tracti una persona negra com un ésser humà, però que passarà. Aconseguirem que passi. T'ho prometem.

Seixanta anys en la vida d'un home és molt de temps per complir una promesa, especialment si tenim en compte totes les vides que m'han envoltat i precedit.

El que ha passat, en el temps del meu temps, és l'historial dels meus avantpassats. No van complir la seva promesa amb ells, no l'han complerta amb mi, ni puc aconsellar a aquells que em seguiran, ni als meus germans d'arreu del món, que es creguin ni una sola paraula pronunciada per aquest cau de cobejosa deshonestedat i ruïna moral que són els meus compatriotes.

«*I tot i que*», diu la Doris Lessing al seu prefaci a *African Stories*, «*les crueltats de l'home blanc contra l'home negre són un dels* càrrecs més greus dels que *s'acusa la humanitat, el prejudici del color no és el nostre error originari, sinó una faceta més de la nostra atròfia imaginativa que ens impedeix veure'ns representats en cada una de les criatures que viuen entre nosaltres*».

Amén. *En avant.*
18 d'abril de 1984
Amherst, Massachusetts